

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ 2021
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ**

16/6/2021

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΑΥΣΜΑ

ΤΣΙΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ - ΠΑΠΠΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΗΜΑΚΗ ΛΙΛΑ, ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΟΡΙΝΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ

Α1. α.

1. Σωστό πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική
2. Σωστό Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῶ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν
3. Λάθος Νενέμηνται δὲ ᾧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί·

Α1.β.

1. ἡ επαναληπτικὴ αντωνυμία αναφέρεται στη λέξη θηρίων
2. το τροπικὸ επίρρημα οὕτω αναφέρεται στην αναφορική πρόταση ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται

Β.1.

Ο Πρωταγόρας με ἓνα μῦθο για τις απαρχές και την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας, θα επιχειρήσει να αντικρούσει το πρώτο επιχείρημα του Σωκράτη σύμφωνα με το οποίο δεν υπάρχουν ειδικοί σε θέματα πολιτικής αρετής. Σε αυτό το σημείο του μύθου το ανθρώπινο είδος βρίσκεται σε δύσκολη θέση. Αν και οι άνθρωποι κατόρθωσαν με τα δώρα του Προμηθέα να δημιουργήσουν πολιτισμό, αντιμετώπιζαν πρόβλημα επιβίωσης γιατί ήταν πιο αδύναμοι από τα θηρία και αφανίζονταν από αυτά. Παρόλο που κατείχαν τις τεχνικές γνώσεις, δεν μπορούσαν να φτιάξουν όπλα για να αντιμετωπίσουν τα θηρία γιατί η πολεμική τέχνη είναι μέρος της πολιτικής. Προκειμένου να σωθούν, άρχισαν να συγκεντρώνονται σε πόλεις και να ζουν όλοι μαζί. Μέσα στις πόλεις όμως αδικούσαν ο ένας τον άλλο, επειδή δεν είχαν την πολιτική τέχνη και οι πόλεις τους διαλύονταν και πάλι αφανίζονταν από τα θηρία. Το ανθρώπινο είδος απειλείται με εξαφάνιση.

Σε αυτή την κρίσιμη στιγμή παρεμβαίνει ο Δίας και στέλνει στους ανθρώπους μέσω του Ερμή την αἰδῶ και τη δίκη – στοιχεία της πολιτικής αρετής-για να μπορέσουν να συγκροτήσουν πόλεις. Αιδῶς είναι το συναίσθημα της ντροπής που ακολουθεί τον άνθρωπο όταν μια πράξη του έρχεται σε σύγκρουση με τον ηθικό κώδικα της κοινωνίας στην οποία ζει. Είναι ο σεβασμός προς τους άλλους ανθρώπους αλλά και προς τους άγραφους νόμους, ο αυτοσεβασμός, το φιλότιμο, ο αυτοέλεγχος και ο αυτοπεριορισμός, η ηθική συνείδηση. Δεν πρόκειται για τις τύψεις και τις

ενοχές.

Δίκη είναι το αίσθημα του δικαίου, η διάκρισή του από το άδικο, ο σεβασμός των γραπτών νόμων και των δικαιωμάτων των άλλων, η επιθυμία να αποδίδεται στον καθένα αυτό που του ανήκει, η αποκατάσταση της αδικίας όταν τα δικαιώματα κάποιου καταστρατηγούνται ή όταν κάποιος ξεπερνά τα όρια στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους ή εμφανίζεται αμελής στις υποχρεώσεις του.

Ο ρόλος της αιδούς και της δίκης είναι να λειτουργούν ως “κόσμοι πόλεων” και “δεσμοί φιλίας συναγωγοί” δηλαδή πρόκειται για τις βασικές συνισταμένες της κοινωνικής ευταξίας και ευρυθμίας. Αποτελούν τη βάση της κοινωνικής συμβίωσης και την προϋπόθεση για την ανάπτυξη του πολιτισμού. Πράγματι, αν οι άνθρωποι ζουν με σεβασμό και δικαιοσύνη μπορεί να υπάρχει στις πόλεις τάξη, αρμονία, ομόνοια, ασφάλεια και να αναπτυχθούν μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις φιλίας, συνεργασίας και συνεπώς συνθήκες που ευνοούν την πρόοδο. Αυτό γίνεται σαφές αν φανταστούμε μια κοινωνία χωρίς σεβασμό και δικαιοσύνη: η αδικία προκαλεί αντιδράσεις, βία, κυριαρχούν τα πάθη και τα ένστικτα, επικρατεί ανασφάλεια, καχυποψία, φόβος, και τέλος έρχεται η οπισθοδρόμηση και η διάλυση. Και ο Αριστοτέλης στα “Πολιτικά” του εκφράζει την ίδια άποψη όταν αναφέρει ότι η δικαιοσύνη είναι συστατικό στοιχείο της πόλης, είναι αυτό που συγκρατεί την τάξη στην πολιτική κοινωνία.

B.2.

Ο Ερμής ρωτά το Δία πώς να τις μοιράσει στους ανθρώπους. Ο ευθύς λόγος που χρησιμοποιείται βοηθά να δημιουργηθεί κάποια χαλάρωση στον ακροατή, καθώς ο μύθος πλησιάζει στο τέλος και θα χρειαστεί να ακούσει το συμπέρασμα με ανανεωμένη προσοχή. Δίνει, επίσης, παραστατικότητα στο λόγο και ποικιλία στην αφήγηση. Τέλος, δίνεται πιο έντονα η εντολή και απαίτηση του Δία.

Ο Δίας διευκρινίζει ότι αυτές πρέπει να μοιραστούν σε όλους (επί πάντας καί πάντες μετεχόντων) τους ανθρώπους (καθολικότητα της αρετής) και όχι να ισχύει ο καταμερισμός που υπάρχει στα επαγγέλματα (ο καταμερισμός της εργασίας συνέβαλε στην πολιτισμική ανάπτυξη του ανθρώπου γιατί η αποκλειστική ενασχόληση με ένα συγκεκριμένο τομέα εργασίας έχει ως αποτέλεσμα τη βαθύτερη γνώση και την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση της απόδοσης). Η **προστακτική μετεχόντων** τονίζει την επιτακτική αυτή ανάγκη καθολικής συμμετοχής. Γιατί αν έστω κι ένας

δε μετέχει στην αρετή, τίθεται σε κίνδυνο η τάξη, η ομαλή λειτουργία των ανθρώπινων πόλεων με συνέπεια τη διάλυσή τους, όπως δηλώνει ο **υποθετικός λόγος** που εκφράζει την απλή σκέψη του λέγοντος: (οὐκ ἄν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι μετέχοιεν αὐτῶν) και τον αφανισμό του ανθρώπινου είδους (αναγκαιότητα της αρετής)

Ο Δίας θεσπίζει έναν αυστηρό νόμο, υπερβολικό, ωμό, σκληρό και απάνθρωπο για να εξασφαλίσει ότι θα συμμετέχουν όλοι στην αιδώ και τη δίκη: να σκοτώνουν σαν αρρώστια της πόλης όποιον δε συμμετέχει σε αυτές (θές νόμον κτείνειν ὡς νόσον πόλεως τὸν μὴ δυνάμενον μετέχειν αἰδοῦς καὶ δίκης). Η **προστακτική** θές φανερώνει ότι ο Δίας θεωρεί αναγκαίο να εξασφαλιστεί η συμμετοχή όλων στην πολιτική αρετή και η προστασία της πολιτικής κοινωνίας. Το διακύβευμα είναι μεγάλο και όσο πιο σοβαρό είναι ένα παράπτωμα τόσο πιο αυστηρή είναι η ποινή. Φαίνεται, βέβαια, αντιφατικό. Αφού η αιδώς και η δίκη μοιράστηκαν σε όλους (ἐπί πάντας) γιατί χρειάζεται ο νόμος που θα τιμωρεί όποιον δε συμμετέχει σε αυτή; Δεν πρόκειται για αντίφαση. Ο Δίας έδωσε την αιδώ και τη δίκη ως δυνατότητες. Έδειξε στους ανθρώπους τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά. Δεν μπόρεσε όμως να τις κάνει μέρος της ανθρώπινης φύσης γιατί όλες οι έμφυτες ιδιότητες των ανθρώπων είχαν δοθεί σε προγενέστερο στάδιο, στη φάση του Επιμηθέα.

{ Προαιρετικά: Η εντολή του Δία παρουσιάζεται και με την **επανάληψη** των όρων « πάντας», « πάντες», με την οποία επιδιώκει να τονίσει την αναγκαιότητα και την καθολικότητα της απόκτησης της πολιτικής αρετής καθώς και από την **παρομοίωση** « κτείνειν ὡς νόσον πόλεως» δηλώνει τον αμετάκλητο χαρακτήρα της ποινής που ορίζει για όσους δεν κατέχουν την πολιτική αρετή. Στη φράση αυτή λανθάνει αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας (ὡς ὄντα).

B.3.

1.Λάθος, 2.Λάθος, 3.Σωστό, 4.Σωστό, 5.Λάθος

B4.α.

1. ε, 2. γ, 3. στ, 4. ζ, 5. η, 6. α

B4.β.

Κάποιοι άνθρωποι διαφθείρονται από το χρήμα.

Ο δημιουργός της ταινίας θα δώσει αύριο συνέντευξη.

B.5.

Ο Καλλικλής εκφράζει την αριστοκρατική αντίληψη για τη δικαιοσύνη, την αδικία και το νόμο. Παρόμοια αντίληψη εκφράζει ο Γλαύκων στην Πολιτεία του Πλάτωνα, όταν υποστηρίζει ότι η δικαιοσύνη είναι μια υποκριτική σύμβαση που επιβάλλεται από τους λίγους και αδύναμους για την αυτοπροστασία τους από τους λίγους και ισχυρούς. Μάλιστα, ο Γλαύκων θεωρούσε πως κανένας δεν είναι τόσο «αδαμάντινος», και οποιοσδήποτε, αν μπορούσε να αδικεί και να μένει ατιμώρητος, θα επέλεγε την αδικία. Παρομοίως, ο Καλλικλής θεωρεί ότι όχι μόνο οι νόμοι επιβάλλονται από τους πολλούς και αδύναμους αλλά και οι αντιλήψεις της κοινωνίας για το ηθικό, το σωστό και το λάθος, το αξιόπαινο και το αξιοκατάκριτο. Γνώμονας αυτών είναι το συμφέρον και η αυτοπροστασία. Η αντίληψη, επομένως, ότι η πλεονεξία είναι κάτι κακό έχει επιβληθεί στην κοινωνία από εκείνους που υστερούν και δεν μπορούν να υπερισχύσουν των άλλων. Προτιμούν, δηλαδή, να έχουν τα ίσα γιατί σε διαφορετική περίπτωση θα έχουν λιγότερα. Προβαίνει δηλαδή σε διάκριση ανάμεσα στο φυσικό δίκαιο, που είναι το δίκαιο του ισχυρού και την κοινωνική σύμβαση, τη νόμω ισότητα των ανθρώπων.

Ο Πρωταγόρας, πάλι, βλέπει ότι η δημιουργία πολιτικών κοινωνιών προέκυψε κάτω από την πίεση της ανάγκης, προκειμένου να προστατευτούν οι άνθρωποι από τα θηρία. Ο νόμος ήρθε ως αναγκαίος όρος για να συγκροτηθούν οι πολιτικές κοινωνίες, καθώς στο προπολιτικό στάδιο «ότε άθροισθειεν, ἡδίκουν ἀλλήλους». Η δικαιοσύνη και ο νόμος αποτελούν προϋπόθεση για το αρμονικό δέσιμο των πολιτών. Την ίδια άποψη εξέφρασε και ο Αριστοτέλης, ο οποίος θεωρούσε τη δικαιοσύνη συστατικό στοιχείο της πόλης. Επομένως, ο και ο Πρωταγόρας διαχωρίζει το έμφυτο (φυσει) από το προϊόν συμφωνίας (νόμω) αλλά θεωρεί θετικό βήμα για το ανθρώπινο είδος ότι ελέγχει την αδικία με την επιβολή νόμων.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Γ1.

Ο Άνυτος λοιπόν, ακόμα και ύστερα από το θάνατο του (ακόμα και αφού πέθανε), έχει κακή φήμη εξ αιτίας της κακής αγωγής του γιου του και της δικής του απερισκεψίας. Ο Σωκράτης πάλι επειδή εξύψωνε τον εαυτό του στο δικαστήριο, προκάλεσε το φθόνο κι έκανε πιο πολύ τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Σ' εμένα όμως φαίνεται ότι έτυχε τη μοίρα που αγαπούν οι θεοί.

Γ2.

Στο παρόν απόσπασμα ο Ξενοφώντας εκφράζει την άποψη ότι ο Σωκράτης έδειξε γενναιότητα απέναντι στον επερχόμενο θάνατό του. Θεωρεί ότι ο φιλόσοφος έτυχε μοίρα που είναι αγαπητή στους θεούς γιατί απέφυγε την πιο δύσκολη περίοδο της ζωής και βίωσε τον πιο εύκολο θάνατο « τουῦ μὲν γὰρ βίου τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε, τῶν δὲ θανάτων τοῦ ῥάστου ἔτυχεν». Ἦξερε πολύ καλά ότι ο θάνατος είναι καλύτερος από τη ζωή όπως ακριβώς δεν ήταν ποτέ αντίθετος προς ό, τι θεωρούσε αγαθό «ἔγνω τοῦ ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῶ κρείττον εἶναι» και έτσι τον δέχτηκε και τον βίωσε με ευχαρίστηση. Για αυτούς τους λόγους ο Ξενοφώντας θυμάται τη γενναιότητα και τη σοφία του άνδρα και δεν μπορεί να μην τον επαινέσει « κατανοῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν τε σοφίαν καὶ τὴν γενναιότητα». Τέλος, πιστεύει πως, αν κάποιος έχει συναντήσει έναν άντρα πιο ωφέλιμο από τον Σωκράτη, είναι άξιος μακαρισμού.

Γ3.α. ἡμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι , τῶν βίων τὰ χαλεπώτερα

Γ3.β. γνῶθι , ζῆ , τεθνηκῶς ἴσθι

Γ4.α. διὰ τὸ μεγαλύνειν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στη φράση «φθόνον ἐπαγόμενος».

τοῦ ζῆν : έναρθρο απαρέμφατο ως γενική συγκριτική στη φράση κρείττον.

τοῦ ἀνδρὸς : ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός ως γενική κτητική στον όρο σοφίαν

ἀξιομακαριστότατον : κατηγορούμενο στο αντικείμενο του ρήματος
νομίζω «τὸν ἄνδρα»

Γ4.β. Υπόθεση : εἰ δέ τις συνεγένετο (εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου)

Απόδοση : νομίζω (οριστική Ενεστώτα)

Είδος : πραγματικό

Μετατροπή σε προσδοκώμενο :

υπόθεση : ἔάν / ἄν / ἤν + υποτακτική (ἄν συγγένηται)

απόδοση : νομιῶ (Οριστική Μέλλοντα)